

29/07/2021

«Հայաստանի Հանրապետության բարբառային համապատկեր» ծրագրի շրջանակում ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի բարբառագիտության բաժնի հետազոտողների խումբը (Վ. Կատվայան, Հ. Խաչատրյան, Ժ. Միքայելյան և Գ. Մկրտչյան) ՀՀ ԿԳՆ գիտության կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ 2013-2015 թթ. բարբառագիտական հետազոտություններ է իրականացրել Գեղարքունիքի մարզում: Արդյունքները Վ. Կատվայանի կողմից մշակվել, համակարգվել և 2018 թ. հրապարակվել են «Հայաստանի Հանրապետության բարբառային համապատկեր» շարքի 1-ին՝ Գեղարքունիքի մարզին նվիրված գրքում (տե՛ս Վ. Կատվայան, Ե., 2018, էջ 402): Բարբառագետները հանդես են եկել այդ թեմային առնչվող գիտական հոդվածներով և զեկուցումներով, որոնք ամփոփվել են «Հայաստանի Հանրապե-

տության բարբառային համապատկեր. Նյութեր. պրակ Ա. Գեղարքունիք» գրքում:

Պրակը ամբողջացնում են Գեղարքունիքի մարզի լեզվավիճակի նկարագրությանը և ուսումնասիրությանը նվիրված նյութերը:

Վ. Կատվայանի, Հ. Խաչատրյանի և Գ. Մկրտչյանի՝ տարբեր հանդեսներում և ժողովածուներում ավելի վաղ հրապարակված հոդվածներից բացի այն պարունակում է նաև Գեղարքունիքի մարզի բնակավայրերի ցանկը՝ յուրաքանչյուրում գործածվող լեզվատարբերակի նշումով:

Գիրքը կարող է օգտակար լինել բարբառագիտության, լեզվի պատմության, բանահյուսության, ազգագրության մասնագետներին, ժողովրդագրության հարցերով զբաղվողներին:

*
* *

08/10/2021

Օրերս ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի տնօրեն Վ. Կատվալյանը և Իտալիայի Հանրապետության Միլանի պետական համալսարանի ռեկտոր Էլիո Ֆրանձինը կնքեցին համագործակցության հուշագիր՝ նպատակ ունենալով երկու հաստատությունների միջև հաստատել և զարգացնել գիտական կապեր, աջակցել կողմերի համար ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող հիմնարար գիտական հետազոտությունների անցկացմանը:

Ըստ կնքված հուշագրի՝ կողմերը նախատեսում են ընդհանուր լեզվաբանության, լեզվի պատմության, բարբառագիտության, հայերենագիտության և այլ ոլորտներում համատեղ գիտահետազոտական նախագծերի մշակում և իրականացում, հայ-իտալական լեզվամշակութային կապերին առնչվող ծրագրերի, համատեղ գիտական թեմա-

ների, դրամաշնորհային ծրագրերի իրականացում:

Նախատեսվում է նաև հայ-իտալական գիտական և կրթական համատեղ միջոցառումների (սեմինարներ, գիտաժողովներ, քննարկումներ, ամառային դպրոցներ և այլն) կազմակերպում, նաև՝ տեսակապի միջոցով: Նշվել են նաև գործակցության այլ հնարավորություններ:

*
* *

21/10/2021

Լույս է տեսել «ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի Տեղեկագիրք. 2020» (Ե., 2021, ԼԻ հրատ., 228 էջ) գիրքը:

Ինչպես հավաստում են կազմողները, լեզվի ինստիտուտը գիտական հանրությանը, կրթական ոլորտի աշխատողներին և սովորողներին, առհասարակ՝ հաստատության գիտահետազոտական արդյունքներով հետաքրքրվողներին իր հրապարակած գիտական աշխատանքների վերաբերյալ ամբողջական տեղեկություններ

տրամադրելու նպատակով սկսում է «Տեղեկագրքի» ամենամյա հրապարակում:

Շարքի 1-ին հատորը ընդհանուր տեղեկություններ է պարունակում 2020 թ. ինստիտուտի ձեռք բերած կարևորագույն, բազային և թեմատիկ ֆինանսավորմամբ ստացված, այլև կիրառական աշխատանքների արդյունքների վերաբերյալ:

Ներկայացվում է 2020 թ. հրապարակումների ցանկը: Ըստ գիտահետազոտական աշխատանքների ուղղությունների՝ տրվում են տարվա ընթացքում հրապարակված գրքերի և հոդվածների համառոտ ամփոփագրերը նախ հայերեն, ապա անգլերեն և ռուսերեն:

*
* *

25/10/2021

Երևանից դեպի Ապարան ընթացող ավտոճանապարհին հարակից վայրում, ինչպես հայտնի է, վերջին տարիներին ստեղծվել է մի յուրահատուկ գեղատեսիլ հուշակոթող՝ Մեսրոպյան գրերի պուրակ,

այլև կանգնեցվել է քրիստոնեական հավատքի նշան՝ Սուրբ խաչ:

Եվ բոլորովին վերջերս հիշյալ յուրօրինակ տեղերի հարևանությամբ գտնվող Հավերժության պուրակում կազմակերպվել էր ծառատունկ: Ծառատունկին մասնակցում էին ՀՀ գիտության, կրթության, սպորտի և մշակույթի ոլորտի ճանաչված բազում ներկայացուցիչներ:

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի մի խումբ աշխատակիցներ ևս ունեցան իրենց մասնակցությունը այդ միջոցառմանը: Նրանք Հավերժության պուրակում ծառեր տնկեցին՝ ի հիշատակ հայ լեզվաբանության անվանի ներկայացուցչի՝ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Հ. Աճառյանի:

Ինչպես նշեց ինստիտուտի տնօրեն Վ. Կատվալյանը, երեւոյթը խորհրդանշական է և կարևոր է նախ՝ այն առումով, որ հարգանքի տուրք ենք մատուցում մեր մեծերին, ցանկանում ենք, որ ծառն ամուր արմատներ ձգի հայրենի հո-

դում և հավերժ լինի, ինչպես հավերժ է Հ. Աճառյանի գիտական ժառանգությունը: Մյուս կողմից՝ ծառատունկը Հավերժության պուրակում բնապահպանական և գեղագիտական նշանակություն ունի. տարածքը ընտրված և ձևավորված է ճաշակով, և այգու հատակագիծն ունի հավերժության նշանի տեսք:

Լեզվի ինստիտուտն իր շնորհակալությունն է հայտնում նախագիծն իրականացնողներին և միջոցառման կազմակերպիչներին:

*

* *

27/10/2021

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտը սկսեց առցանց հանդիպումների շարքը՝ մանկավարժներին, լրագրողներին և ընդհանրապես լեզվի, մասնավորապես հայերենի հարցերով հետաքրքրվողներին մասնագիտական աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով:

Առաջին հանդիպումը տեղի ունեցավ ս. թ. հոկտեմբերի 26-ին: Մասնակցում էին լեզվի

ինստիտուտի առաջատար մասնագետներ, որոնք սիրով պատասխանեցին ընթացքում հնչած հարցերին:

Իրենց հուզող լեզվական հարցերի պատասխանները ստացան հանդիպման մասնակից ուսանողները և հայոց լեզվի և հայ գրականության մանկավարժները:

Քննարկվեցին լեզվի տարբեր մակարդակներին առնչվող հարցեր, ինչպես նաև այս կամ այն չափով իրենց լուծումն ստացան լեզվական մշակույթին, հայոց լեզվի բանավոր խոսքին վերաբերող տարբեր բնույթի խնդիրներ:

*

* *

08/11/2021

2006 թ. ի վեր ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտը սկսել է կազմակերպել «Ջահուկյանական ընթերցումներ» խորագրով ամենամյա գիտաժողովներ, որոնց նյութերը հրապարակվել են տարբեր տարիներին լույս տեսած մեկուկես տասնյակ ժողովածուներում:

Ավանդական դարձած գիտաժողովի նյութերը այսուհետև հրապարակվելու են համանուն պարբերականում, որի առաջին համարը՝ 1 (16) վերտառությամբ լույս է տեսել օրերս: Այն ընդգրկում է 2021թ. գիտաժողովում իբրև զեկուցում ներկայացված նյութեր: Հանդեսի հոդվածներում քննության են առնվել ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության, լեզվի պատմության, բարբառագիտության, ժամանակակից հայերենի արդիական խնդիրներ, ներկայացվել են ստուգաբանական պրպտումներ (ավելի մանրամասն տե՛ս մեր այս հանդեսի «Գրքերի տեսություն» բաժնում):

*

* *

03/12/2021

Ս. թ. նոյեմբերի 29-ին ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի նախաձեռնությամբ տեղի ունեցավ «Լեզուների ուսուցման խնդիրները համաշխարհայնացման արդի դարաշրջանում» խորագրով միջազգային

համաժողովը, որը կազմակերպվել էր ՀՀ ԿԳՄՄՆ ԳԿ Ֆինանսավորմամբ ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում իրականացվող 20TTSH-063 «Հայերենի դերը և ուսուցման խնդիրները բազմալեզու միջավայրում» գիտական նախագծի շրջանակում (թեմայի ղեկավար՝ Բ. Գ. Թ., դոց. Մ. Սարգսյան):

Նկատի ունենալով օբյեկտիվ պատճառը՝ COVID-19 համավարակի տարածման հանգամանքը, համաժողովը կազմակերպվել էր առցանց ձևաչափով:

Համաժողովի մասնակիցների շրջանակը բավականին լայն էր. զեկուցողների խմբում ներգրավված էին ոչ միայն գիտական-ակադեմիական տարբեր հաստատությունների ներկայացուցիչներ, այլև հանրապետության ուսումնասիրող ուսուցիչներ և հանրակրթության կազմակերպիչներ՝ ՀՀ Երևան քաղաքի և մարզերի մի շարք դպրոցներից: Մասնակիցների «աշխարհագրությունը» ընդգրկում էր և բազմազան:

Բացման խոսքով հանդես եկավ ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի տնօրեն, բ.գ.դ. Վ.Կատվայանը, որը, ողջունելով մասնակիցներին, մաղթեց հետաքրքիր և արդյունավետ քննարկումներ, կարևորեց նման միջոցառումների դերը հայոց լեզվի և առհասարակ լեզուների մաքրության, ինչպես նաև լեզվաքաղաքականության արդի մարտահրավերներին դիմակայելու հարցում:

Ողջույնի խոսքով հանդես եկավ համաժողովի կազմակերպիչ, բ.գ.թ., դոց. Մ.Սարգսյանը, նշեց, որ համաժողովի նպատակն է մի հարկի ներքո համախմբել ոլորտի տարբեր մասնագետներին՝ գիտակրթական հանրույթի տարբեր օղակներից, վեր հանել լեզուների ուսուցման արդիական խնդիրները, համաշխարհայնացման (գլոբալացման) մարտահրավերներին դիմակայելու ուղիները և ներկայացնել հնարավոր լուծումներ:

Համաժողովի հանդիսավոր նիստի ընթացքում ելույթ

ունեցավ 20TTS-063 նախագծի արտասահմանյան գործընկեր, Լեհաստանի Շլոնսկի համալսարանի ադյունկտ, բ.գ.թ. Գրաիր Մագակիանը, որը ներկայացրեց երկլեզվության արդիական խնդիրները, լեհական բուհերի փորձը փոխանցեց հայ գործընկերներին: Հանդիսավոր նիստը եզրափակեց բ.գ.դ., պրոֆ. Գ.Հովհաննիսյանը, որը խոսեց հայագիտության արդիական խնդիրներից մեկի՝ հայերենի՝ որպես գիտության լեզվի ուսուցման մասին:

Համաժողովը տեղի էր ունենում միաժամանակ երեք նիստով. նիստերը վարում էին հարգարժան գիտնականներ, ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանության բաժնի վարիչ բ.գ.դ., պրոֆ. Վ.Գ. Համբարձումյանը, Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի դեկան, բ.գ.դ. Ա. Վ. Գալստյանը, ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի բարբառագիտության բաժնի առաջա-

տար գիտաշխատող Բ.Գ.Դ.,
դոց. Ն. Ն. Մեսրոպյանը:

Համաժողովին մասնակցում էին շուրջ չորս տասնյակ գիտաշխատողներ՝ բուհերի հայերենագիտական, լեզվաբանական, մանկավարժական ամբիոնների վարիչներ և աշխատակիցներ, հայագիտական կենտրոնների ներկայացուցիչներ, ասպիրանտներ, երիտասարդ հետազոտողներ և վաստակաշատ ուսուցիչներ՝ Հայաստանի, Արցախի, Լեհաստանի գիտակրթական տարբեր հաստատություններից (ՀՀ ԳԱԱ, ԵՊՀ, ՀՊՄՀ, Մաշտոցի անվան Մատենադարան, ԵՊՀ ԻՄ, ԵՀՀ, ՎՊՀ, ՀՌՀ, ԵԲՊՀ, ՀՀ ՊԿԱ, ՇՏՀ, «Տաթև» գիտակրթական կենտրոն, Ավ. Իսահակյանի անվան տուն-թանգարան, Ա. Ֆրանսի անվան ֆրանսիական կրթահամալիր, Երևանի, Լոռու, Տավուշի, Արարատի, Արմավիրի մարզերի դպրոցներ):

Զեկուցումներում արծարծվեցին համաշխարհայնացման արդի դարաշրջանում լեզվի ուսուցմանն առնչվող զանա-

զան հարցեր, մասնավորապես անդրադարձ եղավ երկլեզվությանը և բազմալեզվությանը, մայրենի, օտար, երկրորդ լեզուների ուսուցմանը, հին լեզուների ուսուցմանն ու իմացությանը, լեզվաքաղաքականությանը, լեզվի ուսուցման տեխնոլոգիական հնարավորություններին, այսպես կոչված՝ հիբրիդ ուսուցմանը, լեզվի ուսուցման նոր մեթոդներին և միջգիտակարգային եղանակներին:

Արդյունավետ էր հատկապես համաժողովի ամփոփիչ նիստը, որում ծավալվեց բուռն քննարկում, եղան հետաքրքիր ելույթներ, դիտարկումներ, արվեցին նաև առաջարկություններ:

Ամփոփելով համաժողովի արդյունքները՝ Մ. Սարգսյանը նշեց. «Ծառայելով հասարակության լայն շրջանակներին՝ համաժողովի արդյունքները կարող են օգտակար լինել Հայաստանում և արտերկրում ապրող մեր հայրենակիցներին, որոնք կարևորում են հայերենի դերը և ուսուցումը օտարախոս միջավայրում՝ հա-

յապահպանության և հայերենապահպանության նպատակներով, օտարերկրացիներին, որոնք այս կամ այն չափով հետաքրքրված են հայերենի ուսուցմամբ և դասավանդումով: Սա մի կարևոր միջոցառում է, որը կարող է նպաստել լեզվի, մշակույթի,

ազգային արժեքների պահպանմանը, մասնագիտական փոխօգնությանը, ինչպես նաև հայրենիք-սփյուռք կապի ամրապնդմանը»:

Որոշվեց լույս ընծայել այս կարևոր գիտաժողովի նյութերը՝ առանձին ժողովածուի ձևով: